ACADEMIA ROMÂNĂ
MEMORIILE SECȚIUNII ISTORICE
SERIA III TOMUL II MEM. 4

ORIGINEA COLONIILOR ROMÂNE DIN ISTRIA

DE
SILVIU DRĂGOMIR
MEMBRU CORESPONDENT AL ACADEMIEI ROMÂNE

CVLTVRA NAȚIONALĂ
BUCUREȘTI
1924

Robert L. Rankin
Brug, 1968

ORIGINEA COLONIILOR ROMÂNE DIN ISTRIA

DE

SILVIU DRAGOMIR

MEMBRU CORESPONDENT AL ACADEMIEI ROMÂNE

Ședința dela 7 Decemvrie 1923

Originea coloniilor române din Istria preocupă știința noastră abià de câteva decenii. Acest vlăstar îndepărtat, care s'a rupt din puternicul trunchiu al românismului balcanic, nu-l cunoaștem tocmai de mult și deaceea explicațiunile, ce s'au dat, cu privire la originea sa, sunt, de o parte greșite, iar de altă parte, lipsite de informație istorică suficientă. Căci cercetările mai noui ne silesc să abandonăm cu desăvârșire părerea unor învățați de ai noștri, cari credeau odinioară, că Românii din Istria sunt autohtoni în Valdarsa și sub Monte Maggiore. Dar deasemenea trebuie să corectăm și concluziile, pe cari le-au pus câțiva savanți italieni cu privire la Românii din Istria, deoarece acești frați ai noștri mutați în cete mai mari, de pe litoralul croato-dalmatin, în cursul sec. XVI, nu erau băștinași nici în Dalmația și nici în Croația, unde au stăruit totuș câteva veacuri.

Materialul istoric pe care îl avem la îndemână din surse bosniace, croate, dalmatine și venețiene, studiat cu deamăruntul ne lămurește atât epoca, în care s'au stabilit Românii în Istria, cât și drumul, pe care l-au făcut aceste colonii, dela obârșia lor până pe malul Mării Adriatice.

Jireček arătase într'o lucrare scrisă în tinerețea sa (Die Wlachen und Maurowlachen in den Denkmälern von Raguza, Sitzber. der k. böhm. Akad. 1879) cât de răspândit erà elementul românesc în Montenegro, în hinterlandul Raguzei și în Herțegovina, începând cu sec. XIII și până prin

sec. XVI. Dar, în această epocă, erà deja plin de Vlahi și în spre Nord de apa Narentei, în Bosnia și în Croația, unde joacă un rol cu mult mai însemnat, decât păstorii, chirigiii și mercenarii vlahi atât de bine cunoscuți republicii raguzane.

Deja în convenția, pe care o încheiă Raguza cu Ștefan Uroș, în anul 1357, pentru a asigurà vânzarea și a organizà transportul sării în lăuntrul peninsulei, se pomenesc și Vlahii din Bosnia [1]). In anul 1336 Consilium Rogatorum înștiință [2]) pe trimișii săi de pe lângă Banul Bosniei că Vlahii, cari vor să vină la Raguza, pot venì și se pot întoarce de tot sigur. In 1344 deasemenea se menționează un Vlah din Bosnia (ex relatione unius Vlachi de terra Bossine) [3]). In 1361 Vlahii și oamenii banului din Bosnia fură îndrumați să vină prin Slano, un port între Stagno și Malfi, pentru a luà sare [4]). In anul 1376 aduc plumb la Raguza [5]) «Vlachi et Bosgnani». In 1378 regele Tvrtko al Bosniei oferă Raguzei un ajutor de 300 soldați și tot atâția Morovlahi [6]). La 1406 solii republicei raguzane Mihael de Resti și Aloise de Gozze au plecat la voevodul Sandalj din Bosnia pentru a-l rugà să revoace ordinul, ce-l dase Vlahilor săi de a duce pe negustorii raguzani spre Serbia nu pe drumul muntos peste Nikšić (Onogost), ci pe șoseaua obișnuită prin Gacko și Prepolje [7]). Intr'o scrisoare a Raguzanilor, tot din anul 1406, către Regele Bosniei se pomenește, cum au îngăduit, la intervenția regelui, Vlahilor din *Kujavići* și celorlalți Vlahi din Bosnia, să ierneze în acel an pe teritoriu raguzan. Vlahii însă au făcut mari pagube Raguzanilor și au omorît un om, din care cauză orășenii nu le-au mai permis să ierneze pe teritorul lor [8]). Frontiera Bosniei, în această vreme, pornià spre Sudest de Srebrenica și traversând văile Drinei, precum și Zagorje

[1]) Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium (Mon. Sl. Mer.) XIII, p. 184.
[2]) Mon. Sl. Mer. XIII, p. 366.
[3]) Mon. Sl. Mer. X, p. 158.
[4]) Mon. Sl. Mer. XXVII, p. 102.
[5]) O. c. XXVIII, p. 150—151.
[6]) Jireček, Die Wlachen und Maurowlachen..., p. 123.
[7]) O. c. p. 122. Cfr. Iorga N., Notes et extraits... II, p. 111.
[8]) Novaković, Selo, p. 38.

atingeà marea în dreptul Raguzei, de unde ocoleà apoi orașul și se apropià din nou de mare, ceva mai spre Nord de Stagno [1]).

Deci Vlahii pomeniți în Bosnia vor fi fost așezați în partea sudică, în vecinătatea Raguzei, unde va trebuì să plasăm și pe Vlahii *Kičurići*, supușii regelui Tvrtko Tvrtković, cari au invadat teritoriul republicii, în anul 1407, făcând mari pagube [2]). Dar de sigur satele de Vlahi *Voihnići*, *Pribinovići* și *Hardomilići* menționate într'un hrisov al voevodului Iuraj (1434) erau situate mai spre Nordul Bosniei [3]). Deaceea un document al Consiliului Mic din Raguza numește această parte a Bosniei: *partes Vlachie* în 1397 [4]) și deaceea, cu un secol mai târziu, i se dă [5]) și lui Nicolae de Ujlak (Ilok) titlul de «rege al Bosniei și Valahiei». Insuș regele Matia amintește de acești Vlahi într'o scrisoare către Papa (1480) [6]): superuenerunt ad nos plures Volachi e diversis partibus et provinciis regno Bozne finitimis et fluvio Narende contiguis... Firește, că efemerul regat ungaro-bosniac, nu mai aveà decât o mică parte din teritoriul de odinioară al Bosniei, pe care îl cuceriseră deja Turcii.

Din Bosnia populația vlahă se răspândì și în vechea Croație și în spatele orașelor dalmatine, unde urme sigure despre existența lor apar cu mult înainte de documentele, cari vorbesc despre vieața lor. Astfel *Negulus* dela Zara Vecchia e cunoscut din anul 1070, iar *Draculus*, *Dedulus* și *Chudulus* se menționează într'un document din anul 1080, lângă Spalato. In sec. XIII cunoaștem pe un *Vitule* Iadrensis (1289) și pe un *Domincul* (1289) din împrejurimile Zarei, unde apare și un Pervosclavus *Draguli* (1277) [1]). Dar documentar sunt menționați Vlahii din Croația abià în sec. XIV, în cronica lui Miha Madii de Barbazanis, cu prilejul luptelor, ce s'au dat împotriva puternicului Ban Mladen Šubić de Bribir. Acest magnat rebel fu ajutat să lupte în contra

1) St. Stanojević, Istorija Bosne i Hercegovine, Belgrad 1909, p. 42—3.
2) Mon. Sl. Mer. XXIII, p. 85.
3) Novaković, Zakonski Spomenici, p. 338
4) Iorga, Notes et extraits II, p. 69.
5) Iorga, Notes et extraits II, p. 114.
6) Jireček, Die Romanen in den Städten Dalmatiens während des Mittelalters I, p. 38—41.

regelui ungar mai ales de către Vlahii din valea Cetinei, cari totuş suferiră o înfrângere considerabilă: item Ioannes Banus Babonić cum suis sequacibus persecutus est Mladenum usque Bliscam, ibi pugnam fecit magnam cum Vlacis, non modicam quantitatem bestialium hominum et jumentorum accipiens... [1]. Se pare, că inamicul cucerise dela banul Mladen tocmai teritoriul de baştină al Vlahilor. Şi într'adevăr valea Cetinei, dela izvoarele acestui râu şi până în munţii Mosor, erà locuită de o numeroasă populaţie vlahă. Deaceea îi găsim de atâtea ori în documentele familiei Nelipić, care a luat în posesiune acest teritoriu după înfrângerea banului Mladen[2]. Ei se numesc aici mai ales *Vlahi* în documentele latine, sau *Vlasi* în cele croate, dar se întrebuinţează pentru ei şi termenul cancelariei angevine *Olahi*, sau câteodată şi denumirea *Morlaci*. Un rol deosebit joacă Vlahii din Cetina pe vremea Banului Ivaniš Nelipič şi a ginerelui său Hanž Frankapan, în jumătatea primă a sec. XV. Vlahii fură credincioşi şi de astădată Banului croat şi când Frankapanul ridică armele împotriva regelui pentru a-şi apără moşia, Vlahii îi deteră ajutor. De sigur, că împotrivirea Vlahilor fu victorioasă, căci noul Ban, Ivan Talovac, nu izbutì să cucerească valea Cetinei, decât după moartea subită şi misterioasă a lui Hanž Frankapan [3]. Graţie acestor împrejurări ni s'a păstrat unul din cele mai importante documente privitoare la Românii din Croaţia: hrisovul prin care Hanž Frankapan confirmă (1435) vechile privilegii ale Vlahilor din valea Cetinei. Iată în traducere românească textul complet al acestui interesant document:

«In numele tatălui şi fiului şi al sfântului duh, amin. Noi cnezul Hanž Frankapan, cnez al Vegliei şi Modruşei, al Cetinei şi Clissei, etc. ban al Dalmaţiei şi Croaţilor dăm de ştire, prin acest hrisov deschis al nostru, fiecărui om, căruia i-se cuvine, că au venit în faţa noastră, cinstiţii şi bunii băr-

[1]) Schwandtner, Scriptores rerum Hungaricarum, Dalmaticarum, Croaticarum et Slavonicarum veteres et genuini III (Viena, 1748), p. 647—8.

[2]) Smičiklas, Codex Diplomaticus XI, p. 249—52 şi XIII, p. 441. Cfr. Mon. Hung. Hist. 35, p. 201—2, 250—51, 254, 255—56.

[3]) Klaić Vjekoslav, Krčki knezovi Frankapani I (Zagreb, 1901) p. 224 şi urm. Cfr. Turul (1907), p. 80—84 şi Mon. hist. jur. Sl. Mer V, p. 3 şi urm.

bați, foști supuși credincioși și drepți ai banului Ivaniș Ivanovici, toți Vlahi buni: Vigan Dubravčić, Ninoe Sanković, Tomaș Rodjević, Matiaș Vukčić, Milić Ostojić, Dragić Prodanović, Blaž Kočić, Hrela Golešević, Vukat Vojnović, Ivaniș Grobačić, Budan Grubšić, Bilosav Dražević, Elovac Dražívojević, Radivoj Vitković, Bulat Kustražić, Ivan Poznanović, și toți ceilalți Vlahi buni, rugându-se și cerând dela noi bunele și cinstitele lor legi obișnuite pe cari le-au avut supt fostul lor domn, banul Ivaniș Ivanović și supt tatăl acestuia, cnezul Ivan. Iar noi cumpănind și văzând dreapta și cuviincioasa lor rugare și cerere, am primit pe bunii bărbați mai sus amintiți, foștii supuși credincioși ai banului Ivaniș, de supuși pentru noi și erezii noștri și le făcurăm, deterăm și confirmarăm obișnuitele lor legi cinstite și bune și drepte, cari le-au avut prea drepte și prea bune supt fostul lor domn, banul Ivaniș și supt tatăl acestuia cnezul Ivan și supt cari legi s'au servit ei și bătrânii lor. Iată și acelea bune legi:

«1. Mai întâiu să nu fie peste ei vreun cnez cu forța. Dacă vreun cnez le-ar fi urît, au să se sfătuiască cu noi, să aibe voie a-l schimbà.

«2. Care Vlah are sat să slujească cu uncia, iar care n'are sat (să servească) călare cu scut și cu sabie ori cu săgeți și cu sabie.

«3. Cine poruncindu-i-se (?) nu merge la răsboiu, are să plătească șase libre, din cari a zecea parte se cuvine voevodului vlah...

«4. Calul ostășesc să nu i-se ia în zălog pentru nici o vină.

«5. Să nu se bată în răstimpul dela Sân-Ștefan, până la Sân-Mărtin.

«6. Iar când pleacă la răsboiu două părți să fie soldați, iar a treia parte să se îngrijească de făină și iepe.

«7. Și să nu fie peste ei voevod nici un Croat, ci unul dintre ei să le fie voevod, care le va poruncì și se va sfătuì cu cnezul nostru.

«8. Și judecata să le fie sub Sinj și la judecata lor să nu șadă nici un Croat, ci cnezul și juzii lor.

«9. Și cnezul și juzii lor să aibă a descinde de două ori pe an între Vlahi, între toți cei înșirați mai sus câte unul.

«10. Şi să nu fie între ei pedepsiţi cu forţa, ci pe fiecare să-l judece cu judecată dreaptă.

«11. Şi din fiecare gloabă să le rămână o treime, iar juzilor li se dă a zecea parte de gloabe, iar din venitul nostru a zecea parte de gloabe cnezului.

«12. Iar dacă ar cădeà asupra cuiva gloabă, să i-se ia o oaie pentru o libră şi o vacă pentru şase libre. Şi să i-se dea termin până în ziua a douăzecea, iar dacă n'o răscumpără până atunci, să o piardă.

«13. Fiecare casă are să dea la Sfântu Gheorghe un berbece sau o oaie şi un ţap (ovan prihodnik) şi un caş, iar cine-i aşà de sărac că nu are caş, o să dea un veronez, apoi un galben după fum [1]) după legea lor 74 de bolantia, cine are cai şi treizeci de oi, iar cine-i... să dea şi doi galbeni sau imbri.

«14. Toamna de ziua Sf.-Mărtin să aibă a da după legea lor, câte un dinar de fiecare cal, în afară de cătunari şi dvornici.

«15. Iar în Cetina să nu dea tergovină nicăeri.

«16. Şi să nu fie spânzurat nimeni dintre ei pentru nici o vină.

«17. Şi mai sus amintiţii bărbaţi toţi buni cătunari, să-şi reţină pentru sine jumătate din venitul de galbeni dela oamenii lor, cum a fost sub fostul lor domn banul Ivaniş.

«18. Şi să nu fie silit Vlahul, care însuş nu are o sută de libre a-i da altui Vlah o sută de libre.

«19. Şi să nu fie dator a da domnului slugi năimite nici slugi de cai.

20. «Şi Sârbul să nu fie dator a da Vlahului, nici Vlahul Sârbului.

21. «Şi să nu fie între ei (aici textul e deteriorat), nici martor nici jurător şi nimeni dintre ei să nu fie oficial, nici să nu fie jurat în afară de 4 bolantia.

«22. Şi să nu dea ierbărit la munte, nici în iernatice, nici aiurea, unde n'au dat nici pe vremea banului Ivaniş.

«23. Şi Croaţii să nu ţină Vlahi în afară de un păstor.

---

[1]) In textul lui Jagić, care are altă interpuncţie, pasajul acesta s'ar traduce astfel: «apoi un galben după fum, 70 după legea lor şi patru bolantia cine are cai şi 30 de oi, iar cine e în Božica şi doi ducaţi sau un imbri, toamna, de Sân-Mărtin». Evident transcrierea lui Iagić cu interpuncţia greşită, schimbă înţelesul textului.

«După aceasta cnezul vlah și toți bunii bărbați scriși mai sus, toți cătunarii, s'au rugat de noi și s'au legat cu credința și sufletul lor, că ne vor servì credincios nouă și urmașilor noștri, iar noi ne-am făgăduit și am dat la aceasta cuvântul nostru domnesc, că vrem să îi confirmăm în toate legile lor mai sus scrise și să le ținem legile în vecii vecilor, pe ei și rămășița lor, până când ne slujesc drept și credincios. Drept ceeace am dat acest hrisov deschis al nostru, căci toți acești mai sus scriși bărbați buni, cătunari, cu frații și cătunele și comunele lor s'au făgăduit, au primit și s'au legat, cu credința și cu sufletele lor, că ne vor slujì, ei și urmașii lor, pe noi și rămășițele noastre, drept și credincios cu capetele, cu averea și cu toată puterea lor și nu ne vor părăsì pe noi și pe urmașii noștri, împotriva nici unui om. Scris în Clissa, luna Martie 18 în anul dela nașterea lui Cristos 1436. Și la toate cele zise mai sus ne-am legat tare pentru ca să fie cu sfatul și cu buna lor voie» [1]).

Importanța acestui act consistă nu numai în faptul, că ne-a păstrat o veche «lege» a Vlahilor din Croația împreună cu organizația lor, ci mai ales împrejurarea, că ne desvelește modul, în care au luptat aceste resturi de populație românească, pentru a-și menține naționalitatea. Acești «Vlahi buni», viteji în răsboaie și supuși credincioși ai magnaților croați se știau îngrădì în chip cuminte, pentru a se apărà, în dosul autonomiei lor. In anul 1476 confirmă [2]) și banul Lacko de Talovac pe «cnezul vlah al ținutului vlah după legea vlahă, în așà chip cum l-au ales Vlahii, așà îl confirmăm și l-am confirmat, cât va trăì că vrem să-l ținem și nu-l vom coborî la mai puțin în vieața sa», asigură apoi pe noul cnez, că nu va primì nici o pâră împotriva sa, care nu i s'ar spune în față și nu s'ar găsì cu dreptate «și că-l primim și l-am primit de dreaptă și credincioasă slugă a noastră, pentru a ne servì drept și credincios după legea vlahă». Iată de ce, la începutul sec. XVI dieta croată vorbind despre Vlahii din Cetina spuneà: Wolahi de Cetina... inter ceteros hy sunt

[1]) Mon. hist. jur. Sl. Mer. V_1, pp. 8—11.
[2]) O. c. pp. 11—12.

insigniores [1]), și de fapt, ei erau mai de seamă, deoarece dispuneau de mai multe drepturi și scutinți, decât ceilalți Vlahi din Croația. In fruntea celor 15 cătunari steteà atunci, în jumătatea primă a sec. XV, *Vigan Dubravčić*, care împreună cu fratele său Grigorie și cu nepotul său Miclăuș, fură răsplătiți de către banul Hanž, pentru serviciile lor, și cu o donație specială. Ei obținură o moșie, în Cetina, sub cetatea Sinj, în satul Sochača și încă una tot sub Sinj, cu tot pământul, viile, grădinile și fânațele, ce le aparțin [2]). Se pare, că după moartea banului Hanž Vlahii serviră bine și pe urmașii săi, căci în 1443 Vigan Dubravčić și nepotul său obținură și dela banul Petru de Talovac o donațiune, pentru serviciile lor credincioase și anume iernaticul Koprivno, un munte Prvedrina și o câmpie Ščirna [3]). In 1471 regele Matia dărui Vlahului său (Walacho nostro) Martin Dehonijević din Koprivno și neamului său întreg siliștea Lovazići din jupania Cetinei [4]).

Astfel, în cursul sec. XV Vlahii din Cetina se estind tot mai mult și aici și vedem, că prin vrednicia fruntașilor proprietățile lor sporesc neîncetat și în afară de cele 16 cătune, câte aveau pe vremea banului Ivaniš Nelipić. Ceeace regretăm e că aceste cătune nu se menționează cu numele, ci numai după cătunarii, cari steteau în fruntea lor.

Cam în aceeaș vreme, jumătatea primă a sec. XIV, se amintesc și Vlahii din «banatul» croat al Kninului (Tinnin). Dar această cetate de reședință împreună cu celelalte cetăți, ce-i aparțineau, nu formau o posesiune particulară, ci erau ale regelui, care exercità asupra lor jurisdicțiune prin banul croat. Deaceea se numesc Vlahii de aci: volahi regni nostri Croatie, olahus regalis, kraljevski Vlasi. Pentru prima dată i-am găsit menționați cu prilejul luptelor, pe cari le-a avut regele Ludovic cu Veneția și orașele dalmatine. Vlahii, cari se numesc și Morlaci, se făcuseră iarăș vinovați de rebeliune

---

[1]) Mon. Sl. Mer. 38, p. 43.
[2]) Mon. hist. jur. Sl. Mer. VI_1, p. 138.
[3]) O. c. p. 156.
[4]) O. c. V_1, p. 3.

împotriva regelui ungar și se refugiaseră apoi sub protecțiunea orașului Traù [1]) (1348).

Dar, deși în cuprinsul banatului de Knin Vlahii dispuneau iarăș de multe privilegii și de o organizație proprie, ceeace se vede și din împrejurarea că li se da un loc de frunte în banderiul condus de către banul croat, totuș ei nu puteau să-și aleagă singuri pe cnezul lor. De regulă vicebanul croat, care erà și comite de Knin, purtà titlul de *cnez al Vlahilor* (comes Volachorum) și tot el descindeà împreună cu juzii vlahi, pentru a ține obișnuitul scaun de judecată. Deaceea se întitulà Petar Martić, în anul 1376 *comes Tininii et Hotachorum* [2]). Totuș cătunarii vlahi joacă și aici un rol însemnat. Banul Matko Talovac se adresează în 1436: universis et singulis catonariis sceu capitaneis Volacorum imperialium et regalium in dicto regno Croacie existentium et eisdem Volachis presentem noticiam habituris salutem cum dilectione, când îi înștiințează, că s'a încheiat armistițiu între regele Sigismund și republica Veneției, învitându-i să respecteze strict acest armistițiu [3]). In fine tot către ei se îndreaptă și scrisoarea regelui Matia din 18 Octomvrie 1468: Dalmatie et Croatie banis et necnon katunariis et comitibus valahorum [4]), din care apare limpede importanța elementului vlah.

Intre Valahii regali cunoaștem pe Ioan Tranicich, care împreună cu cătunul său fu atacat de către Brayk Merucich (1399), iarăș un Vlah al comitelui din Krbava [5]). Neamul Vlahilor *Tulić* e menționat în anul 1463 în preajma cetății Vrhrika [6]), iar istoria unei familii distinse de Vlahi, fii lui Silan: Priban, Ratko, Dudan, Vojihna și Mladen, așezați între Kegal și Zrmanja (1365), în satul Vidčeselo, se poate urmărì foarte exact din cele 19 documente, cari ni s'au păstrat în arhiva conților de Keglevich, vecini și dușmani cu ei [7]).

In fine, o listă, în care s'au consemnat niște dări în Croația

[1]) Smičiklas, Codex Diplomaticus XI, p. 442.
[2]) Thallóczy, Illyr. Alb. Forschungen I, p. 497.
[3]) Mon. Sl. Mer. XXI, p. 89.
[4]) Mon Hung Hist. 38, p. XXX.
[5]) Mon. Sl. Mer. 42, pp. 109—111.
[6]) Mon. hist. jur. Sl. Mer. V_1, p. 3.
[7]) Mon. Sl. Mer. 42, p. 3 și urm.

la începutul sec. XVI ne arată, că în *Knin* Vlahii numărau patru sute de fumuri, în *Obrovac*-311 fumuri, apoi la *frontieră* (in finibus) aveau 16 fumuri, iar în cetatea *Nychak* 40 de fumuri [1]).

Dar și pe proprietățile magnaților croați din Krbava și Lika se găsiau Vlahi. Pe cei din Krbava îi cunoaștem nu numai din documentul pomenit adineaori, ci mai ales din desele reclamațiuni, pe cari le făceau orașele maritime la conții din Krbava, ai căror Vlahi, foarte violenți, încălcau necontenit hotarul acestor orașe. Vlahii din Lika se menționează în cursul sec. XV într'o serie întreagă de documente și anume lângă cetatea *Ostrovica*, unde ei erau așezați pe posesiunile familiei Mogorovich. Intr'un document din anul 1420 se amintesc Vlahii numiți *Sugari*, ce stau în locul «Igrischya» (et wolachos sugari nuncupatos in loco Igrischya commorantes) [2]). Observăm că un Šugari mai există și azi lângă Karlobag, iar câte un *Sugari* în Istria și Veglia. Numele de familie *Sugarci* l-am găsit în Margance, un sat în Sârbia, într'un teritor, pe care, în evul mediu, sigur că au existat Vlahi [3]).

Vlahii din Lika aveau și ei organizația lor, care aici se numește *opština*, *strana*, dar aveau, în fruntea lor cnezi și voievozi, iar în scaunul de judecată tot juzi și pristavi de ai lor, cum apare aceasta dintr'un document, prin care acești Vlahi fac o donațiune bisericii Sf. Ioan din munții Velebitului, aproape de Medak (1433) [4]).

Ținutul situat spre Vest de Velebit și numit *Podgorje* erà în sec. XV «plin de Vlahi» cum spune Lopašić. Dela acești Vlahi numiți de Venețieni și Morlaci derivă în sec. XVI pentru ținutul Velebitului denumirea de *Morlacca*, iar pentru sânul mării «canale dela Morlacca». Deci în Podgorje și pe litoralul adriatic, care se întinde dela Senj până la Fiume și care se numește de Croați *Vinodol* (Valdevino) găsim Vlahi la *Karlobag* (Carlopago), *Novigrad*, *Nona* și *Starigrad*, unde regele Ludovic se adresează (1521) astfel către Vlahi: judi-

1) Mon. Hung. Hist. XXI, pp. 16—19.
2) Mon. Hung. Hist. 35, p. 188.
3) Vezi Dacoromania II, 712 și Cvijić, Naselja II, 178.
4) Mon. hist. jur. S. Mer. VI_1, pp. 132—133.

cibus et toti *universitati Walachorum* sub castro nostro Zthagrad, când trimite în căpitănatul din Senj pe Ieronim Petelenić și pe Grigorie Orlovčić: qui vos regant et vobis preesse debeant [1]).

Vlahii din *Ledenica* se pomenesc în anii 1453 și 1465 [2]). Contele Martin Frankapan dărui în 11 April 1468 bisericii Sf. Marii din *Crkvenica* pe un Vlah cu numele Mikulu [3]) și întemeind în acelaș an mânăstirea franciscană din *Tersattó* (Trst) îi dărui patru Vlahi din preajma cetății *Buccari* și doi Vlahi de lângă *Novi* [4]). Lângă Novi mai donă Martin Frankapan bisericii Sf. Marii din Ospa un Vlah, care să-i fie cmet și păstor și să-i servească cu toată casa lui [1]).

Astfel vedem, cum în jumătatea a doua a sec. XV Vlahii se apropie tot mai mult de Carst, ceeace ne-o putem explicà în două chipuri: fie ca o consecință a expansiunei lor firești, fie ca un val pornit din marea fluctuație a populației, care se refugià dinaintea Turcilor. Până în primele decenii ale sec. XVI a existat, fără îndoială, un însemnat contingent de Vlahi pe un teritoriu destul de întins, începând dela Cetina și frontiera Bosniei până la ramificațiile Alpilor din nordul Mării Adriatice.

Această populație vlahă însă erà populație românească, deșì astăzi nici terminul *Vlah* și nici cel de *Morovlah*, nu mai păstrează vechiul înțeles, pe care l-au avut cam până în primele decenii ale veacului al XVI. Studiul detailat al documentelor croate, dalmatine, venețiene și raguzane, ne convinge pe deplin, că în epoca despre care vorbim naționalitatea Vlahilor nu poate fi contestată. Invățații croați Rački, Lopašić și Klaić, deșì recunosc originea românească a Vlahilor din Croația, totuș cred, că ei nu mai vorbiau românește ci erau slavizați, cel puțin din sec. XIV. Numiții învățați nu aduc alt argument în favorul părerii lor, decât că la majoritatea covârșitoare a Vlahilor întâmpinăm nume slave.

---

1) Mon. hist. jur. Sl. Mer. V_1, p. 2. Starine V, p. 195.
2) O. c. p. 2.
3) O. c. VI_1, p. 253. Vlaha po imeni Mikulu...
4) O. c. V_1, p. 3.

Dar acesta e un fenomen general la Români, și îndeosebi la Românii din peninsula balcanică. E doară firesc că îndelungata comunitate de vieață, pe care am dus-o cu Slavii să fi lăsat urme neșterse nu numai în limba noastră, ci și în onomastică. Dar această împrejurare nu dovedește, că Vlahii din Croația nu și-au păstrat naționalitatea până în sec. XVI.

Documentele raguzane întrebuințează din sec. XIII-XV permanent numele de Vlah pentru populația românească, cu care veniau în legătură. Așa numesc ei pe Petrus filius Pervosclavi, *Blacus monasterij de la Moraça* (1278) o mare mănăstire sârbească, cum numiau pe toți vlahii din întreg hinterlandul muntos, care erà presărat cu cătune de ale populației românești. Dar tot așà numiau și pe Românii din Țara Românească: Vlachi voivode Mirce (1416) [1]).

Statutele orașului Cattaro vorbesc într'un articol de populația dimprejurul cetății și fac distincție clară între Albanezi, Slavi și Vlahi: Et si aliquis forensis seu Arbanensis, Sclavus vel Vlachus interfecerit aliquem civem Catharensem... și într'alt loc: comes et judices habentes Deum pro oculis possunt ipsum arbanensem, Sclavum vel Vlachum poni facere ad tormentum...» [2]).

Deosebirea aceasta apare și din documentul regelui Ludovic (1345), prin care donează familiei Nelipić cetatea Sinj și districtul Cetinei: cum eorum incolis seu populis, Croatis et Olachis [3]). Ea apare și din epistola Raguzanilor (6 Aug. 1426) către regele Sigismund: Qui Teucri bis Crohatie fines hostiliter invaserunt, predatique fuerunt ibidem magnam predam Crohatorum videlicet et Vlacorum ibidem permanentium [4]).

Deja Jireček a relevat împrejurarea, că de câteva ori aceiași Vlahi se numesc și în documentele raguzane *Morlaci*. Astfel în anul 1367 când fu trimis un Raguzan «ad Morovlachos» pentru a adunà mercenari și în 1378, când regele Tvrtko

[1]) Jireček, Die Wlachen, p. 112, 113, 125.
[2]) Novaković, Zakonski Spomenici, p. 3.
[3]) Smičiklas, Cod. Dipl. XI, p. 249—52.
[4]) Jireček, Die Wlachen.. , p. 117.

oferì Raguzei 300 soldați și tot atâția *Morovlahi*. Acest termen de origine bizantină (*Μαυρόβλαχος* = Vlah negru) s'a încetățenit mai ales în cancelaria venețiană, unde s'a pronunțat mai întâiu *Maurovláco*, dela care s'a format apoi *Morovlaco* (Statutul din Senj 1388) și *Morolaco* (1344, M. Sl. M. II, 219) și în fine *Morlaco* sau *Murlaco*. Sub influența signoriei terminul *Morlac* a fost adoptat și de către orașele dalmatine, cari totuș nu-l întrebuințează în mod consecuent, ci schimbându-l cu terminul *Vlah* sau Olacus din cancelaria angevină. Firește, că această regulă generală se poate urmărì numai până către finea sec. XV, căci dela data aceasta împrăștiindu-se elementul românesc de pe locurile, unde a stăruit câteva sute de ani, și-a pierdut, odată cu naționalitatea, și numele, pe care-l purtase mai înainte.

Deci în Croația aceleiaș populații românești i-se dă de unii numele de Vlah, iar de alții Morlac. Intr'un document din anul 1405 se vorbește de *Morolaci* sau *Olahi* (morolakis seu olakonibus) [1]), iar în 1437 se identifică cei doi termeni: *aliquis Vlachus seu Morlachus* [2]). Interesant e, că în 1422, când se prezentă la Veneția o delegație din Zara, documentul cancelariei de acolo înregistrând în dialectul venețian plângerile trimișilor, folosește terminul *Morlachi*, iar când înseamnă latinește răspunsul signoriei folosește termenul de *Vlah* [3]).

In documentele scrise în limba croată numai o singură dată se întrebuințează și terminul Murlac, într'un document al cnezului Ivan Frankapan din anul 1468 de pe insula Veglia, dar și atunci se explică: *Vlasi al Murlaki* [4]). In fine trebuie să amintim, că mai ales din privilegiul banului Hanž Frankapan se vede clar, că sub Vlahi avem să înțelegem o naționalitate deosebită, căci ei se disting foarte clar atât de Croați, cât și de Sârbi.

Scriitorii croați din această epocă (sec. XVI) considerau pe Vlahi sau Morlaci, de aceeaș naționalitate, ca și pe Ro-

---

[1]) Mon. Hung. Hist. 35, p. 138—9.
[2]) Mon. Sl. Mer. XXI p. 96—7.
[3]) Mon. Sl. Mer. XVII, p. 149.
[4]) Mon. hist. jur. Sl. Mer. VI_1, p. 255.

mânii din Dacia Traiană. Astfel episcopul *Šimun Kožičić* din Modrussa zice într'o scriere a sa: «învingând Traian acea ţară (Dacia), o coloniză cu Romani, din care pricină Morovlahii (= Românii) afirmă şi acum că sunt Romani [1]).

Ivan Pergošić, care a tradus în limba croată Tripartitul lui Verböczy (1574) traduce deasemenea pe Vulachi autorului ungur cu Morovlasi, ca şi celebrul lexicograf *Iacob Mikaglia*, Dacia = morovlaška zemlja [2]).

Am adus aceste argumente pentru a confirmà pe deplin teza noastră, care se poate susţine şi cu probe sigure din limba Vlahilor sau Morlacilor. Ce-i drept nu ni s'au păstrat texte vechi, iar cuvintele singuratice sunt foarte puţine: *Smantare*, *Sarebire* şi *capii* (a se kapi ot Murlakov) [3]), dar cu atât mai numeroase sunt numele caracteristice româneşti, *Ursul*, *Bucur*, Dančul, Stančul, *Radul*, *Micul*, *Dražnul*, *Matul*, etc.

Cel mai puternic argument în favorul romanităţii elementului vlah şi morlac îl formează limba, pe care au vorbit-o descendenţii lor din Veglia până către începutul sec. XIX şi pe care cei din Istria o vorbesc încă şi azi.

Deja în sec. XV Vlahii din Croaţia se răspândesc, din diferite motive, atât pe insula Veglia, cât şi în teritoriile învecinate ale oraşelor dalmatine Spalato, Sebenico, Zara şi Traù.

Pe insula *Veglia*, care formà moşia de baştină a Frankapanilor urme de Români întâmpinăm deja în veacul XIV. In veacul următor însă Frankapanii au colonizat sistematic Vlahi la Castelmuschio, Dubašnica şi Poljica [4]). Numărul lor n'a fost redus, cum se vede, deoarece au putut rezistà slavizării până în sec. XIX.

Mişcarea populaţiei vlahe în spre Dalmaţia se poate urmărì foarte precis, atât în sec. XIV, cât şi în sec. XV. Păstorii vlahi formau o adevărată plagă pentru Dalmatini. Ei încălcau în fiecare an teritoriul acestor oraşe şi desele intervenţiuni la banii croaţi şi la regii Ungariei rămâneau fără de nici un rezultat. Extrasele documentare ale cunoscutului

[1]) Rječnik Iugosl. Akad. s. v. Morovlah, morovlaški.

[2]) Kadlec, Stefana Verbecija Tripartitum III, 25, p. 211.

[3]) Mon. hist. jur. Sl. Mer. V_1. 99, 102, 106, 121, 124 şi Rad I p. 157. Cfr. Mon hist. jur. VI_1, p. 254—55.

[4]) O. c. VI_1, p. 117, 241 244 şi Cod. Dipl. XIII, p. 347, XIV, p. 315.

scriitor dalmatin Lucius ne dau pentru anii 1361—1406 foarte interesante date cu privire la ciobanii români, cari se coborau, în fiecare toamnă, din Alpi ori din Velebit, pentru a iernà în Dalmaţia, unde găsiau păşuni bogate. Dela o vreme însă Vlahii s'au împăcat cu Dalmatinii şi mai ales după 1437 au început a se mutà pe teritoriul oraşelor supuse acum Veneţiei. Numărul Vlahilor, cari s'au urnit nu a fost neînsemnat, de vreme ce Croaţii se plâng de marea pagubă, ce o sufăr din cauza dărilor neplătite de ei. Din discuţiile urmate între Veneţia şi banii croaţi cunoaştem şi motivul, pentru care plecau Vlahii din Croaţia: agravarea contribuţiilor, dar şi restrângerea libertăţii [1]).

E sigur, că o mişcare a populaţiei vlahe a avut loc foarte curând nu numai spre insula Veglia şi spre Dalmaţia, ci şi în spre Istria. Aceleaş motive, cari determinau pe unii Morlaci să se coboare pe teritoriul oraşelor signoriei, au împins alte grupe dintre ei către Novi şi Buccari şi în fine către Istria. Dar şi aici trebuie să deosebim, mai întâiu, penetraţiunea lentă a migraţiunilor păstoreşti atestate atât de frumos în statutele oraşului Segna, la sfârşitul sec. XIV [2]): «Item quod quando Morovlachi exeunt de monte et vadunt versus Gaccham, debent stare per dies duos et totidem noctes super pascuis Senie, et totidem tempore quando revertuntur ad montem». De sigur, că acest «munte» nu erà Kapela apropiată, unde n'au lăsat nici o urmă, ci mai probabil munţii din nordul Istriei. Deaceea a găsit Thalloczy în Tagliamento, deja în jumătatea a doua a sec. XII pe un *Radul* [3]), iar Tamaro în 1329 pe un *Pasculus Chichio* (Pinguent) şi în 1420 pe *Andruzul* între gastaldi de Pinguente [4]).

In jumătatea a doua a sec. XV epidemia de ciumă, care bântuì furios de câteva ori, rărì populaţia Istriei şi lăsă pustii multe din pământurile sale. Deacum erau deci bineveniţi şi Morlacii sau Vlahii, cari căutau adăposturi mai sigure dinaintea invaziilor turceşti, tot mai ameninţătoare. Deja în

[1]) Materialul întreg în lucrarea, ce va apăreà în curând Vlahii şi Morlacii, p 33 şi urm.
[2]) Archiv za povjestnicu jugoslavensku III, p. 141.
[3]) Illyr.-Alb. Forschungen I, p. 61.
[4]) Tamaro, La Venetie Iulienne... I, p. 343.

1449 se așezară astfel de Morlaci la *Bibali*, lângă Buie, iar în 1490 Veneţienii primiră Morlaci refugiaţi lângă *Castelnuovo* [1]).

Dar și alte împrejurări contribuiră să atragă populaţia vlahă către Istria. O informaţie precisă și de mare importanţă, din sursă veneţiană, ne spune, în anul 1458, că pe litoralul dinspre munţi, urcându-se dările, acum de curând, dela 20 la 32 ducaţi, cea mai mare parte a Morlacilor, începând dela Clissa și Segna până la Fiume, s'au pornit la drum către Istria. Deaceea ar fi bine a se reduce dările la 20 ducaţi, cum a fost și mai înainte, iar impozitul pe sare să fie acelaș, ca și în Istria, pentru ca să nu mai aibă nici un motiv de-a merge acolo [2]).

O cercetare amănunţită a arhivelor istriane ne-ar da, de sigur, lămuriri și mai exacte. Attilio Tamaro a încercat deja o asemenea lucrare și a izbutit a ne da, pe temeiul materialului publicat, informaţii destul de precise. Pentru a reconstitui tabloul mișcării populaţiei morlace spre Istria în sec. XVI, vom extrage în cele următoare datele cronologice redactate de învăţatul italian [3]), observând însă, că în aceeaș vreme și poate că în grupuri și mai mari curgeà către locurile scutite ale Istriei și populaţia serbo-croată din Bosnia, Croaţia și Dalmaţia.

1510—1525. Cristofor Frankapan așează în *Mune* și *Seiane* Morlaci refugiaţi.

1517. Morlaci refugiaţi intră pe teritoriul *Triestului*.

1530. Refugiaţi Morlaci, albanezi și greci capătă adăpost pe teritoriile dela *Buia* și *Cittanova*.

1532. Ferdinand I poruncește, ca Uscocii și Cicii, cari vin din Bosnia, să fie așezaţi lângă *Pisino*.

1538. Aloisiu Badoer transportă în Istria din banatul Kninului (Banadego) 5.000 de Morlaci. (Ei nu rămân însă acolo).

1539. Ferdinand I distribuie Cicilor teritorii întinse în regiunea Carstului și a litoralului istrian.

1539. Două mii de familii de Morlaci cer voie să intre în *Istria*. Veneţia le ușurează transportul.

---

[1]) Tamaro, o. c. I, p. 453—4.
[2]) Mon. Sl. Mer. XXII, p. 137.
[3]) Tamaro, La Venetie Iulienne. I, pp. 453—459.

1540. Colonii de Morlaci trec de pe litoralul de lângă Zara pe teritoriile dela *Cittanova*, *Umago* şi *Parenzo*.

1540. Pe Carstul dela *Pinguente* şi pe şesul dela *Montona* fură aşezaţi Morlaci.

1541. Morlacii întemeiază colonii (Radmani, Delich, Prodanich, Rodolovich etc.) lângă Parenzo.

1556. Familii morlace din Dalmaţia se fixează pe câmpia dela *Pola*.

1558. O colonie de refugiaţi morlaci se strămută dela Zaravechia la *Torre* în Istria.

1558. Morlaci dalmatini întemeiază în Istria Villanova pe ţărmul canalului de *Leme*.

1560. Morlaci veniţi dinspre sud reîmpopulează *Torre*, *Abrega* şi *Fratta*.

1570. Giovanni Filippini din Zemonico (l. Zara) aduce 40 familii de Morlaci la *Sbandati* (Parenzo).

1570. Câteva familii de Morlaci se aşează pe teritoriul de lângă *Valle*.

1580. Refugiaţii din Zvonigrad fură aduşi la *Promontore*. Alţi Morlaci, de lângă Zara, se aşează la *Marzana*, *Pomer* şi *Monticchino* (toate lângă Pola).

1581. Morlacului Zuanne Mina, din Dalmaţia, i se dădură câteva teritorii la *Maderno* (Pola).

1583. Alţi Morlaci la *Pomer*, *Monticchio* şi *Marzana*.

1585. Un număr de 271 Greci, Morlaci şi Croaţi se aşează la *Pola* şi în împrejurimi.

1585. Alţi Morlaci sunt aduşi la *Promontore*.

1586. Imigraţiuni de Morlaci în Istria; ei se aşează la *Marzana*, *Monticchio*, *Sissano* şi *Lisignano* (l. Pola).

1586—37. Proveditorul Salomon instalează Greci şi Morlaci în oraşul *Pola*.

1589. Morlaci sosesc şi se aşează pe Polesan, în *Valle* şi *Cittanova*.

1590. Proveditorul Memo aduce 25 familii de Morlaci la *Fratta*.

1595. Morlaci colonizaţi pe muntele dela *Arche* (Rovigno).

1599. Căpitanul de Raspo aduce Morlaci pe pământurile pustii dela *Buie* şi *Momiano*.

La acest tablou, foarte instructiv, trebuie să adăugăm însă o observație: că în jumătatea a doua a sec. XVI Morlacii din Dalmația nu se mai disting ca o naționalitate proprie, iar Vlahii din Croația, împrăștiați de viforul turcesc, își pierd deasemenea caracterul național. Totuș această afirmațiune nu are nici ea o valoare absolută pentru Morlacii din Istria, unde o seamă din urmașii lor vorbesc și azi limba proprie și unde mărturii prețioase, din sec. XVII, atestează latinitatea Morlacilor și Cicilor, pe un teritoriu mai întins, decât al Istro-Românilor de azi. Evident, că mulți dintre ei s'au slavizat numai în Istria.

Alte informații ne vorbesc despre Morlacii din Rovigno, cari cerură, în anul 1526, dela orașul Triest, pe al cărui teritoriu stăteau, un jupan propriu. Ei se luptară mai în urmă pentru a-l păstrà cu orice preț [1]. Când, în anul 1524, Podesta din Mentone înștiințà pe căpitanul din Pisino despre iminenta primejdie turcească, el bănuià, că Turcii sunt înțeleși cu Morlacii din Istria [2]. Multă vreme avură să sufere asemenea bănuială și în alte regiuni, ceeace, în timp de răsboiu, e lesne explicabil. Dar ei își atraseră ura Istrienilor și prin violențele, cari le săvârșeau și prin vieața lor puțin obișnuită cu ordinea, ce domneà în noua patrie [3].

Incepând cu sec. XVI Morlacii din Istria apar și sub denumirea de *Cici*. Astfel deja în anul 1500 întâmpinăm pe un Ciccio da S. Michele di Leme (în districtul Parenzo), alături de un Ciccio da Segna [4]. Deja Bidermann a arătat, că prima mențiune a Cicilor, cu înțeles de populație deosebită, se găsește într'un zapis al preotului Petru Fraščić din anul 1463, care povestește, că tocmai atunci oameni de ai contelui Ivan Frankapan făcând o expediție pe litoralul istrian au prădat acolo, dar în bătălia, care s'a angajat au căzut și Cici de ai contelui Ivan (a čič kneza Ivana 20...) [5]. Acești Cici se menționează apoi adeseori, mai ales în ordonanțele orașului Triest. Intr'o scrisoare pe care Podesta din Capo-

1) Bidermann, Die Romanen..., p. 89 n.
2) Mon. Hung. Hist. 31, p. 286.
3) Tamaro, La Venetie Iulienne I, p. 446 și urm.
4) Bidermann, Neue Siedlungen..., p. 366.
5) Bidermann, Die Romanen..., p. 86.

distria o adresează către Triestini se vorbeşte şi de Cicii «detti Murlachi», ceeace ne serveşte ca dovadă, că erau consideraţi identici cu Morlacii [1]).

Dar în cele dintâiu decenii ale sec. XVI avem o mărturie clasică şi despre originea Cicilor, pe cari însăş Curtea din Viena îi identifică cu Vlahii. Astfel când la 22 Oct. 1538 Nicolae Iurišić scrià regelui Ferdinand despre imigrările nouă, el vorbià în special «de Vlahii, cari la noi se chiamă vechi Romani (Walächen, welche bei uns allt Römer genennt sein", iar regele ţineà să-i răspundă şi să facă distincţie între «Rasciani sive Serviani atque Valachi, quos vulgo Zytschy vocant...» E limpede, că Cicii, după părerea oficială erau Vlahi, iar aceştia, după opinia generală descendenţi ai vechilor Romani [2]).

Un martor bine informat, Iacob Unnest, căpitan în Carintia, spune în Cronica Ungariei, pe care a compus-o în limba germană că «ţara Cicilor e situată între Croaţia şi Bosnia» (Czyschnlandt lig zwischn Wossen und Krabaten) [3]), deci în regiunea Cetinei şi a Kninului.

Imprejurarea, că documentele Frankapanilor, cari în jumătatea a doua a sec. XV menţionează de atâtea ori pe Vlahi şi pe Morlaci, nu cunosc totuş pe *Cici*, ne face să credem, că şi această denumire, ca şi cea de Morlac ori chiar Vlah, a fost dată de cercurile oficiale, triestine şi austriace, populaţiei, care s'a refugiat, în Istria, Krajna şi Gorica. Din aceeaş sursă s'a încetăţenit apoi şi termenul «*Tschitschenboden*», cum cu un secol mai înainte cancelaria veneţiană introdusese terminul Morlachia pentru teritoriul locuit de Morlacii din Croaţia [4]). In sec. XVII episcopul Tommasini identifică iarăş termenii *Cici* cu *Morlachi*, iar Carmelitul Fra Ireneo della Croce spune lămurit, că Cicii se numesc în limba lor *Rumeri*, adică Români, cum se numesc pretutindeni şi astăzi

---

[1]) Vassilich, Sull' origine dei Cici, p. 60.
[2]) Mon. Sl. Mer. 38 pp. 410—411.
[3]) Klaić, Povjest Hrvata III_1, p. 18.
[4]) Numele *Cici*lor se reduce probabil la un nume de persoană (Cfr. Pasculus Chichio), şeful vreunei seminţii de Vlahi. Cfr. numele Cuce în Montenegro (Cvijić, Naselja IX, 221). Un nume *Čičić* în Mon. hist. jur. Sl. Mer V_1, pp. 60 şi 66. In Donje Dragačevo denumirea *Čičavica* (Naselja I, 95, 194), în Ibar Čičino Brdo (Nas. III).

toţi coborîtorii vechei populaţii romanice din dreapta şi din stânga Dunării. De sigur, că tot aşà se vor fi numit ei şi când stăteau în Cetina, Velebit ori în Bosnia. Numele Vlah, Morlac, Cici sunt, cum am mai spus, numele date de oficialitatea slavă, veneţiană sau austriacă, întocmai aşà cum Ungurii, secoli întregi, ne-au numit Olah, Olahok, Valahi, fără să păstreze în documentele lor din sec. XIII-XVI niciodată numele nostru adevărat.

In fine o ultimă observaţie cu privire la părerea, pe care au formulat-o doi învăţaţi italieni, Vassilich şi Tamaro, cu privire la originea Românilor din Croaţia şi Dalmaţia. Ei susţin că fraţii noştri de acolo ar fi descendenţii vechei populaţii ilirice din Dalmaţia, care a fost romanizată, în răstimpul stăpânirii romane. Ce-i drept, nu există nici o mărturie istorică evidentă, care să infirme o asemenea părere. Totuş ea contrazice rezultatelor sigure la care a ajuns filologia noastră, deoarece dialectul istro-român se apropie atât de mult de cel daco-român, încât trebuie să presupunem naşterea sa în apropierea Dunării. Dar mai este o împrejurare, care nu ne permite să ne închipuim în Croaţia patria de baştină a Istro-Românilor: până au stat în Croaţia, ei erau creştini ortodocşi, ceeace ar fi imposibil de admis, în preajma atâtor puternice centre catolice.

Cercetările noastre au putut astfel stabilì urma Vlahilor dela Cetina, prin Bosnia, până la Drina, unde, de fapt toponimia ţinutului situat în dreapta acestui râu, ne atestează existenţa unei numeroase populaţii româneşti, în evul mediu.

